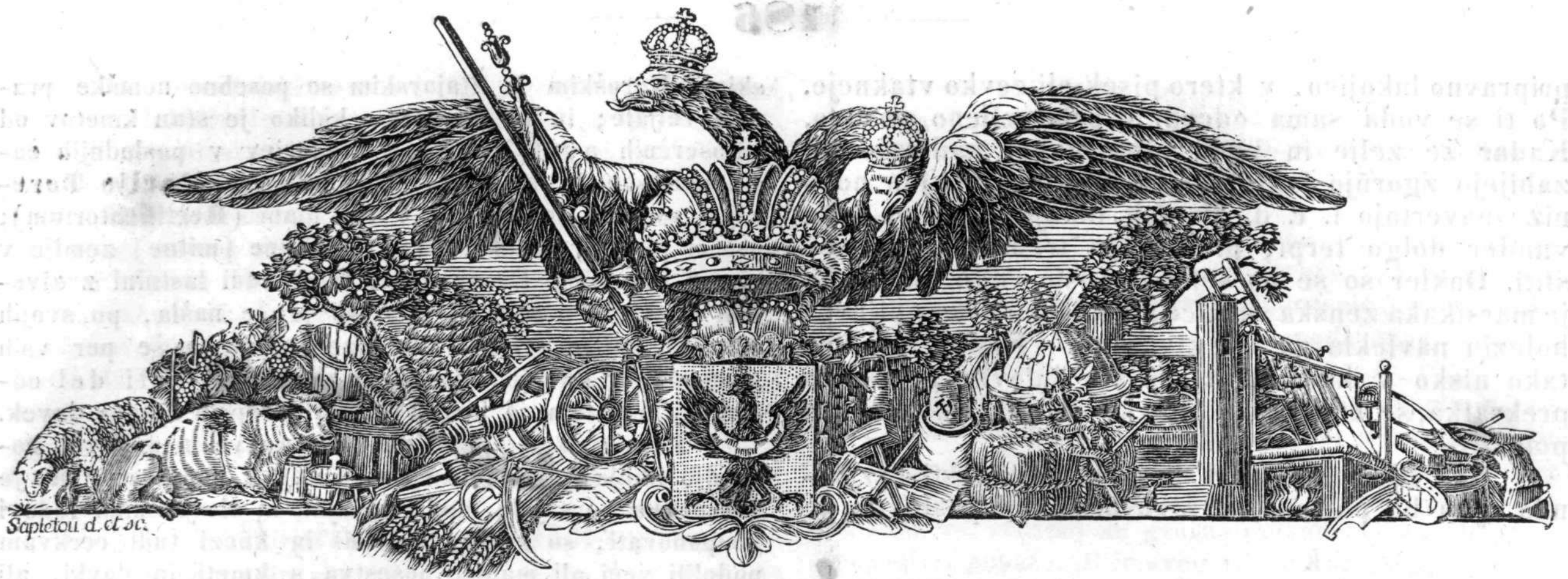

Kmetijske in rokodelske novice.

Na svetlobo dane od c. k. krajnske kmetijske družbe.

Tečaj IV.

V sredo 25. Listopada 1846.

List 47.

Prediška.

Predice! svoje nit'
Prav gladke naredit'
Kolovrate sukajmo,
Pa niti ne svedrajmo:
Vse gre okolj okolj —
De bi biló po božji volj'!

Brez greha kratovic
Bog dolgo po pravie'
Daj presti nit življenja
In prav'ga spokorjenja:
Vse gre okolj okolj —
De bi biló po božji volj'!

Kolovrati tekó,
Nauke nam dajó,
De pride vse okoli,
Vse slabši in vse bolji:

Vse gre okolj okolj —
De bi biló po božji volj'!

Kobilca odleti,
Na naglim se zgodí;
Al zna kaj spodleteti —
Al naglo kdo umreti:
Vse gre okolj okolj —
De bi biló po božji volj'!

Narvečih tud kodelj
Izmanjka na kozelj' —
Usaka reč le mine,
Če zraven ni novine:
Vse gre okolj okolj —
De bi biló po božji volj'!

Poženčan.

Zelje v kadéh s kropam polívati ni práv.

V več hišah imajo navado, kadar so zelje v kad natlačili, ga s kropam politi, zato de se bolj vsede, uterdi in kisleji postane. Ta navada je slaba navada, kar se je letas očitno pokazalo, ker je po več krajih tako poparjeno zelje kmalo gnjiti perčelo. Letas sicer semtertje tudi tako zelje gnjije, ki ni bilo poparjeno — nar rajši in nar hitrejši pa gnjije vunder tisto, ki je bilo po tlačenji s kropam polito. Zatorej opomnimo hišne gospodinje slabo navado opustiti, ktera — če ne ravno vselej — vunder dostikrat zelje spridi. Pri ti priložnosti jim pa tudi priporočimo, v današnjim listu popisano koristno stiskavnico si napraviti, ktera brez vsiga truda zelje nar boljši tlači in ga uterdi.

F. Šmidt.

Lahka stiskavnica

namesto

teškiga kamnja za težilo pri zelji.

V več krajih že imajo namesto nerodniga teškiga kamnja, s katerim so poprej zelje v kadéh težili, prav ročno vreteno ali vertilo, s katerim vsaka

deklica lahko zelje opravlja, in hvalijo Boga, de so se stare okorne šege in strašniga kamnja znebili, pri katerim se je že marsikaka dekla, marsikaka gospodinja ranila, prevzdignila ali clo za vselej ob ljubo zdravje pripravila. Za tega teškiga vzdigovanja voljo so slabotne ali mehkužne ženske snazjenje zelja večkrat tako dolgo odnašale, de se jim je zelje zadnjič čisto pokvarilo. Po pravici! to je velika težava.

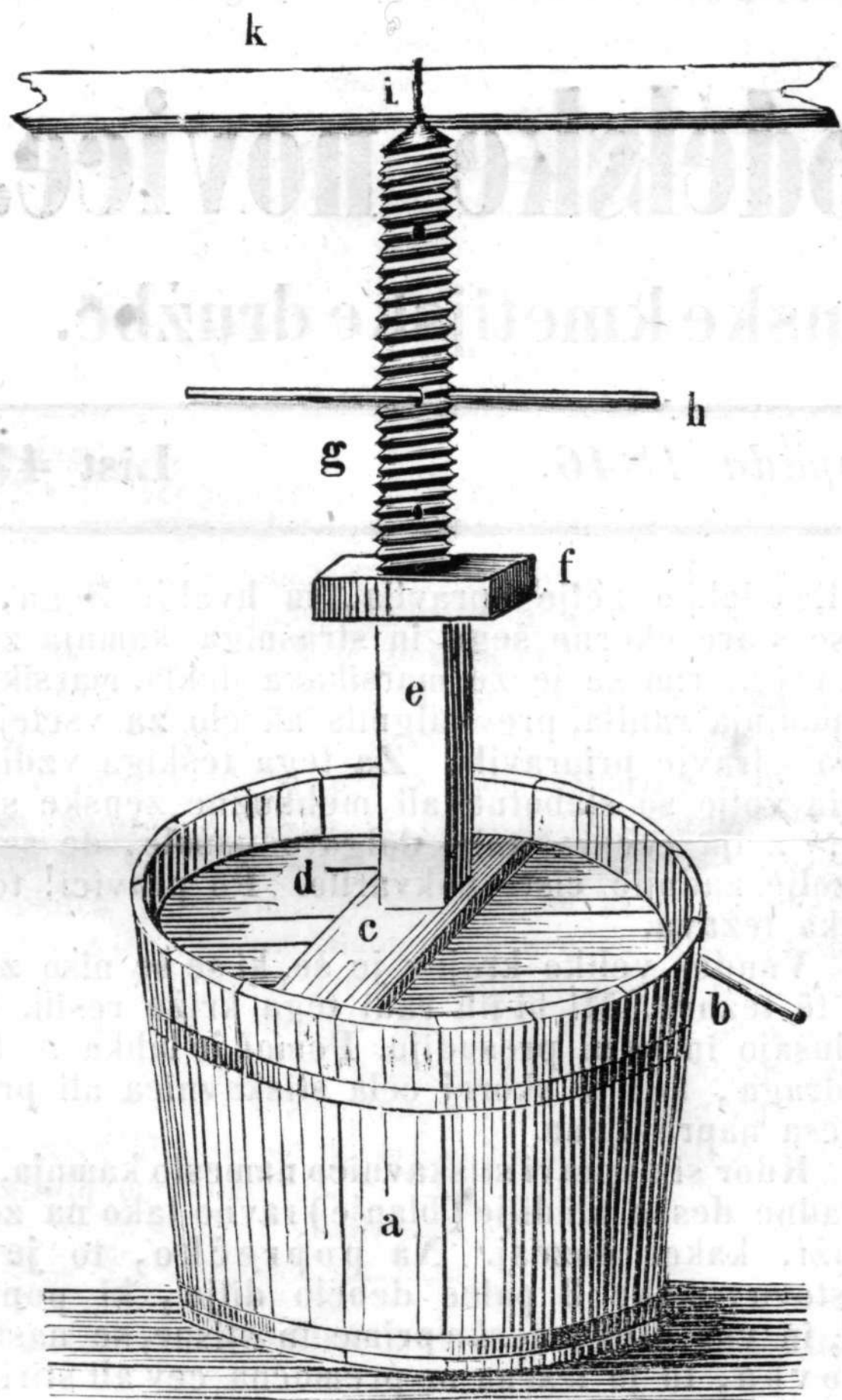
Vender veliko krajev je še, ki se še niso znebili te težave. Mi bi jih radi tega križa rešili. Naj poslušajo in sami presodijo. Pomoč je lahka in tudi ne draga, ker je skorej cela stiskavnica ali preša iz lesa napravljena.

Kdor si napravi stiskavnico namesto kamnja, naj navadne deske ali dilje (blanje) ravno tako na zelje položi, kakor dozda. Na poprečko, to je na hrastovo, kake 3 palce debelo diljo, ki poprek leži, in vse druge deske prime in stisne, se nastavi tulovka, to je lesena ne premočna cev ali štirivoglast žleb, tode tako, de se premikvati ne more, zatorej mora biti poprečka na štiri voglje toliko izdolbljena, de se tulovka ravno va-njo zarine. Na tulovki leži žmêk ali maternica (Schraubenmutter), v kateri se vertilo suče in ktera je s štirivoglatim žlebam terdno sklenjena. Skozi žmêk gre vertilo (Schraubencylinder) v tulovko blizo do konca; dober kos vertila pa še stoji zunej žmeka in je en — ali dvakrat prevertan, zato de se po potrebi manjga skozi vtakne, to je železen dober perst debel količek. Zgornji konec vertila je enmalo umbičast ali ima nekakšin lunjek (Zapfen), s katerim se v kako poprečno bervno ali v kak tramič opira. Bolj ko se vertilo kviško vreteni, to je iz tulovke, bolj žmek na tulovko in tulovka na zelje tiši. Po tem takim se zelje močno stisne, bolj ko z nar težejšim kamnam. Čez nekaj časa, ko se je zelje že nekaj vsedlo, naj se vertilo pa enmalo povretni, posebno sperviga. To lahko vsakdo memo grede stori.

Vode, ktera na zelje nastopi, tudi več po šefih proč nevlačijo, temoč na dogi ali kadi navertajo

pripravno luknjico, v katero pisek ali cevko vtaknejo. Po ti se voda sama odcedi v pristavljeno posodo. Kadar že zelje in voda niže stopi, zadelajo ali zabijejo zgornjo luknjico (do drugiga leta) in novo niže navertajo i. t. d. Za teh luknjic voljo pa doga vunder dolgo terpi, preden je treba nove namestiti. Dokler so še po šefih to kisko vodo vlačili, si je marsikaka ženska sušnico ali kakšno drugo pljučno bolezin navlekla za vse žive dni. — Kadar že zelje tako nisko v kadi stopi, da sta tulovka in vertilo prekratka, se mora pod tulovko kakšin snažen pěn pčložiti.

Kar bravcam sama beseda ni zadosti razjasnila, jim bo pa podoba živo pred oči postavila.

a je doga; **b** je cevka v dogi; **c** je poprečka; **d** so navadne deske; **e** je štirivoglatni žleb, v katerim vertilo od znotrej gori in doli gre; **f** je žmék; **g** je vertilo; **h** je železni količek; **i** je lunjek; **k** pa je tramič.

Živkov.

Od kod imajo desetine, tlaka in gosposkini davki svoj začetek?

(Dalje.)

Per Slovanih ali Slovenih so šege starih časov bolj tamné; vunder je gotovo, de tiste terde sužnjosti, kakor per nekterih družih narodih, za hlapce per njih ni bilo, in de je večidel vsak na svojim kosu zemlje kmetoval; sej so oni od nekdej nar raji polje obdelovali. Pozneje, ko njih zgodbe bolj znane postanejo, se najdejo na eni strani tudi manjši posestniki popolnoma sami svoji (plemeniti); veliko pa taci kmetov, ki so bili višim plemenitnikom, grofam in knezam, s svojim životam lastni, kar je zdaj le v malokterih deželah viditi. Kolikor je pa Slovenov pod nemško vladarstvo prišlo, je bil njih stan po nemških postavah vladan. Per nas, to je na Krajn-

skim, Koroškim in Štajarskim so posebno nemške pravice veljale; in ni pozabiti, koliko je stan kmetov od miloserčnih avstrijskih vladarjev v poslednjih časih polajšan in zboljšán. Pod cesarico Marijo Terezijo so bili davki bolj v red djani (Rectificatorium); potem pisano, kako de naj se vžitne (mitne) zemlje v kupne spreminé. Cesar Jožef II. je tudi lastnini z životam (Leibeigenschaft), kjer se je še našla, po svojih deželah konec storil. Dan današnji je pa še per vsih gosposkinih davkih, desetinah in tlakah peti del odpisan, in s tem je kmetu veliko polajšan njegov davek.

Perstaviti je, kako de tudi cerkve in duhovni gospodje imajo kmete, desetine in davke v posestvi. Ko je keršanska véra jela med nemškimi in slovenskimi rodovi gospodovati, so kralji, vojvodi in knezi tudi cerkvam podelili veči ali manjši posestva s kmeti in davki, ali pa same desetine, de bi se božje hiše mogle v dobrim stanu ohraniti, in cerkveni služabniki spodobno preživiti. Kar zlasti desetine vtiče, so bile cerkvam že tudi po rimskih postavah, po izgledi stare zaveze, perpisane, in to so še pozneji deželske in duhovske postave zaterdile; in tako se je zgodilo, de v nekterih krajih, kjer je šel deseti del perdelkov deželski gosposki, se je deveti del dal cerkvi. Kjer pa cerkve taciga posestva niso dobile, se jim je po drugih potih, posebno z bero (kollekturo) pomagalo.

(Konec sledi.)

Popis prve sadne razstave v Ljubljani.

(Dalje.)

Gregor Bernik, kmet iz Dobrave, je dal v razstavo žlahtnih robačev in gambovcov, lepih čebularjev in sivk in pa pozimskih hrušk, ki se „krote“ imenujejo. — Gosp. Juri Pajk, Ljubljanski tesarski mojster in na vse strani pridni mož, je poslal žlahtnih Saksonskih pozimskih puternic in pa kutin. — Z veseljem smo sprejeli od častitljiviga gosp. Antona Ukmarja, fajmoštra v Tomaji sicer le eno, pa silno lepo hruško, ki se po nemško „Winter-Königsbirne“ imenuje, in ktera je celi čas razstave zavoljo lične postave in lepe barve práv zlo slovéla. Slovenskiga imena te hruške letas nismo mogli zvediti. — Gosp. Dr. Struppi so iz verta c. k. kmetijske družbe na Poljanah 42 plemén jabelk, 9 plemén hrušk, nekaj lešnikov in orehov in pa 6 buč v razstavo poslali. Sadje družbniga verta je večidel žlahtniga rodú, iz kteriga zamore vsak sadjorejc na zbiranje cepičev dobiti. Imenovani vert bo pa vsako lelo čez dalje več žlahtnih sadunosnic rodil, kér si gosp. Dr. Struppi z gorečo ljubeznijo in na vso moč prizadevajo, žlahtno sadje pomnožiti, za ktero so si v ravno tem vertu nekdej žlahtni gosp. Vest z neutrudljivo skerbjo, za njim pa tudi gosp. profesor Kersnik, gosp. prof. Hlubek in gosp. Dr. Orel veliko prizadevali. Razun sadja so razstavili gosp. Dr. Struppi veličanskih buč, ki so po centu teške bile in ki so vsim ogledovavcam silno dopadle, posebno pa tistim kmetovavcam, ki se z rejo prešičev pečajo. Gospod dohtar so seme teh veličanskih buč iz Dunaja dobili in ga radi vsakimu zastonj podarijo, kdor ga imeti želi.

(Dalje sledí.)

Tomaž Jugovic, mizár v Stari Loki na Gorenškem.

Za marsikteriga prebrisaniga rokodelca še ne vémo, de ga v deželi imamo, in namesti de bi domačim mojstram kaj zaslužiti dali, pošiljamo rajši svoje petice v druge kraje, de dostikrat slabji blago draže plačamo. Veliko denarja je že šlo iz Krajskiga za pisane table (Parquettafeln), ktere se v tla gosposkih hiš vložujejo. Pri